

Kati Mustonen
Antti Pulkkinen
Diakonia-ammattikorkeakoulu
Sosiaali- ja terveysalan ammattikorkeakoulututkinto
Sosionomi (AMK)
Opinnäytetyö, 2021

NUORTEN KOKEMUKSIA OSALLISUUDEN TO- TEUTUMISESTA SIJAISHUOLTOYKSIKÖSSÄ

TIIVISTELMÄ

Kati Mustonen

Antti Pulkkinen

Nuorten kokemuksia osallisuuden toteutumisesta sijaishuoltoyksikössä

38 s, 1 liite

Kevät, 2021

Diakonia-ammattikorkeakoulu, Pieksämäki

Sosiaalialan koulutusohjelma

Sosionomi (AMK)

Tämän työelämälähtöisen opinnäytetyön tavoitteena on lisätä erään Etelä-Savossa sijaitsevan sijaishuoltoyksikön nuorten osallisuutta ja hyvinvointia. Tarkoituksena oli selvittää osallisuuden toteutumista yhteistyötahon sijaishuoltoyksikössä ja siihen liittyviä kehittämiskohteita nuorten näkökulmasta. Aihe on ajankohtainen, koska lastensuojelulakiin lisättiin asetus hyvän kohtelun suunnitelmasta ja rajoitustoimenpiteiden toteuttamiseen on tulossa lakimuutos. Uudistuksista tulee ilmi muun muassa se, kuinka osallisuus otetaan huomioon sijaishuoltoyksikössä.

Tutkimusmenetelmänä opinnäytetyössä käytettiin kvalitatiivista eli laadullista menetelmää. Tutkimusta varten haastateltiin yksilöllisillä teemahaastatteluilla neljää lastenkodissa pidempään asunutta 15–18-vuotiasta nuorta. Vastausten analysoimisessa hyödynnettiin Terveyden- ja hyvinvointi laitoksen osallisuuden portaita ja niiden määritelmiä.

Tutkimuskohteeksi valitun sijaishuoltoyksikön henkilökunta pystyi hyödyntämään opinnäytetyöstä saatuja tuloksia hyvän kohtelun- suunnitelman laatimisessa. Haastatellut nuoret kokivat osallisuutta ja mahdollisuutta vaikuttaa omiin asioihin sekä mielipiteen ilmaisuun kyisessä sijaishuoltoyksikössä. Lisäksi vastauksista selvisi, että nuorilla oli mahdollisuus kieltäytyä asioista. Tulosten perusteella rajoitustoimenpiteitä ja syy-seuraussuhteita olisi tärkeää käydä läpi työntekijöiden sekä nuorten kanssa. Suurimmaksi kehityskohteeksi nousi sijaishuoltoyksikön tiedonkulku. Nuorille oli jäänyt epäselväksi erityisesti sijoituspäätökseen liittyvät asiat, esimerkiksi sijoituksen syy. Jatkotutkimusaiheiksi sijaishuoltoyksikköön soveltuisivat tiedonkulku ja miten nuoria saataisi paremmin sitoutettua kehittämistoimintaan.

Asiasanat: huostaanotto, osallisuus, sijaishuoltoyksikkö

ABSTRACT

Kati Mustonen

Antti Pulkkinen

Young people's experiences of inclusion in a substitute care unit

38 pages, appendix 1

Spring 2021

Diakonia University of Applied Sciences

Degree Programme in Social Services

Bachelor's Social Services

The goal of this of working life-oriented Thesis was to add communality and well-being of young people in a substitute care unit located in Southern Savo. The purpose of this project was to resolve how communality is actualized in the care unit and how it can be improved from the children's point of view. This was examined by the experiences of children aged 15-18 who had been living in the care unit for a long period of time. This thesis is topical due to the amendments for the child welfare act where the decree of plan regarding proper treatment was added. The proper treatment plan is a tool for supporting children's autonomy and communality.

The empiric section of this thesis studied the experiences of the communality among the children living in a child welfare unit. The study was conducted by using semi-structured interviews as a research method. Responses were analyzed by utilizing Finnish Institute for Health and Welfare's method and definition for the steps of communality. One of the goals of this thesis was also to compose development ideas for the child welfare institution based on the study findings.

The staff of the care unit was able to utilize the results of the thesis when constructing proper treatment plans for children living in the unit. The children who were interviewed felt they had communality, a possibility to affect their matters and freedom to express their opinions. The children also felt that they had a chance to refuse. The results showed that restrictions and causations are important to communicate to staff as well as to the children. One of the main findings in the study which needs to be improved further was lack of information and how things are communicated to the unit children. For example, the reason why the children were placed for the substitute care unit was often unclear.

Keywords: custody, participation, substitute service unit

SISÄLLYS

1 JOHDANTO	6
2 LASTENSUOJELU	7
2.1 Lapsen sijoittaminen	7
2.1.1 Kiireellinen sijoitus	8
2.1.2 Huostaanotto.....	9
2.2 Sijaishuoltoyksikkö	10
2.3 Lapsen etu ja rajoitustoimenpiteet	10
3 NUORI	12
4 OSALLISUUS	13
4.1 Nuorten osallisuus	13
4.2 Osallisuuden portaat	14
5 OPINNÄYTETYÖN TOTEUTUS	16
5.1 Opinnäytetyön yhteistyötaho.....	16
5.2 Tutkimuksen tarkoitus ja tavoitteet	16
5.3 Aineiston keruu ja analysointi.....	17
6 TULOKSET	18
6.1 Mahdollisuus osallistua ja kieltäytyä.....	18
6.2 Tiedonsaanti ja vaikutusmahdollisuudet.....	18
6.3 Rajoitustoimenpiteiden käyttäminen	20
6.4 Nuorisopalaverien toteutuminen	20
6.5 Ohjaajien toiminta	21
6.6 Kehittämiskohteet	22
7 JOHTOPÄÄTÖKSET	23
7.1 Nuorilla on oikeus kieltäytyä tai osallistua toimintaan	23
7.2 Luottamuksellisen suhteen rakentuminen	23
7.3 Selkeyttä rajoitustoimenpiteisiin	24
7.4 Tiedonkulkua kehitettävä	25
7.5 Säännöt ja toiminnan kehittäminen	25

8 POHDINTA	27
8.1 Eettisyys ja luotettavuus.....	27
8.2 Ammatillinen kasvu	28
8.3 Kehittämisideat ja jatkotutkimus aiheet	30
LÄHTEET	31
LIITE 1. Haastattelukysymykset.....	34

1 JOHDANTO

Lastensuojelun tulee toimia lapsen edun mukaisesti lain ja moraalien velvoittamana. Lapsen osallisuus merkitsee mahdollisuutta olla itse mukana määrittämässä, toteuttamassa ja arvioimassa työskentelyä, jota hänen etunsa turvaamiseksi tehdään. Ihmisen identiteetin kehittymisen kannalta on tärkeää voida olla osallisena itselleen merkittävissä asioissa, tuntea kuuluvansa yhteisöön ja voivansa vaikuttaa siihen. Tämä auttaa rakentamaan ymmärrystä siitä, kuka olen ja mihin kuulun sekä miten haluan elää. Osallisuus on siis kasvun ja kehityksen perusedellytyksiä, jonka kautta opitaan olemaan ja elämään yhdessä muiden ihmisten kanssa. (Hotari ym., 2013, s. 149.) Osallisuus on erityisen tärkeä aihe lastensuojelulaitoksessa asuvien kohdalla, koska heidän vanhempansa eivät välttämättä ole osanneet tai kyenneet tukemaan kasvussa ja kehityksessä.

Opinnäytetyön tarkoituksena on selvittää nuorten osallisuuden toteutumista lastensuojelulaitoksessa ja siihen liittyviä kehittämistarpeita nuorten näkökulmasta, haastatteleamalla neljää pitkään sijaishuoltoyksikössä asunutta 15–18-vuotiasta nuorta. Johtopäätösten ja teoretiedon pohjalta tarkoituksena on antaa sijaishuoltoyksikön henkilöstölle kehittämisideoita osallisuuden parantamiseksi. Vuonna 2020 lastensuojelulakiin tehdyn lisäyksen mukaan jokaisesta sijaishuoltoyksiköstä on löydettävä hyväkohtelun suunnitelma. Tämän opinnäytetyön sisältöä voidaan hyödyntää suunnitelman päivittämisessä.

Teoreettiseksi viitekehikseksi valitsimme nuoren, lastensuojelun ja osallisuuden. Nämä voisi tiivistää, että lapsen etu lastensuojelun sijoituksessa on lapsen osallisuus. Päätavoitteena opinnäytetyöllä on lisätä lasten ja nuorten osallisuutta ja hyvinvointia.

2 LASTENSUOJELU

Lastensuojelua ohjaa lastensuojelulaki, jonka tarkoituksena on turvata lapselle tasapainoinen ja turvallinen kasvuympäristö. Lapsi- ja perhekohtaiseen lastensuojeluun kuuluvat asiakkuuden tarpeen arviointi, avohuollon tukitoimet, lapsen kiireellinen sijoittaminen ja huostaanotto sekä niihin liittyvät sijais- ja jälkihuolto. (L 417/2007.)

Suomessa lastensuojeluasiakkuuksien syitä ei tilastoida kattavasti. Tutkimusten mukaan yleisimpiä asiakkuuksien syitä ovat vanhemman tai vanhempien jaksamattomuus, mielenterveys- ja päihdeongelmat sekä osaamattomuus. Vaikeudet vuorovaikutussuhteissa tai lasten koulunkäynnissä voivat myös olla syy lastensuojeluasiakkuuteen. (Söderholm & Kivitiie-Kallio, 2012, s. 281–282.)

2.1 Lapsen sijoittaminen

Sijoittaminen on usein monimutkainen prosessi ja siinä on mukana lapsi, sosiaalityöntekijät ja biologiset vanhemmat sekä sijoituspaikan aikuiset. Lapsen biologisilla vanhemmilla on suuri vaikutus siihen, miten lapsi asettuu sijoituspaikkaan. (Sinkkonen, 2012, s. 269.)

Lasten ensisijainen sijoitusmuoto on perhehoito, jossa on tarkasti valitut ja koulutetut aikuiset. Sosiaalityöntekijä valitsee lapselle parhaiten sopivan sijaishuoltopaikan, jonka selvityksessä otetaan myös huomioon lapsen läheisverkostossa olevat turvalliset aikuiset. Yhtenä sijoitusvaihtoehtona on sijaishuoltoyksikkö. (Kasvatus- ja perheneuvonta ry, i.a.)

Sijoitettavista lapsista nykyään yhä useampi on jo nuoruusiässä ja elänyt pitkään vaurioittavassa kasvuympäristössä. Tämän seurauksena ongelmat ovat usein monimuotoisempia ja vaikeampia sekä tilanteen kokonaiskuvan saaminen työstä.

Erityisen tärkeää on arvioida lapsen kiintymyssuhteiden laatua ja hänen psyykkistä tilaansa. Jo sijoitus itsessään on poikkeava ja kenties traumaattinen kokemus. Lisäksi lapsella on usein jo varhaislapsuudessa paljon vääristynyttä ja turvatonta vuorovaikutusta. Lapsi tuo tullessaan sijoituspaikkaan aiemmin ihmissuhteissaan omaksumansa toimintamallit. Vaikka nämä vaativat sijaishuollon ammattilaisilta paljon, niiden ymmärtäminen auttaa uusien sekä toivottavasti turvallisempien ihmissuhteiden luomisessa. Sijaishuollon aikuisten tehtävänä on luoda korjaavia ja korvaavia vuorovaikutuskokemuksia. (Sinkkonen, 2012, s. 269, 273.)

2.1.1 Kiireellinen sijoitus

Jos lapsella on lastensuojelulain mukaisesti välitön vaara tai muuten kiireellisen sijoittamisen tarpeessa, käytetään viimeisenä toimenpiteenä olevaa kiireellistä sijoitusta. Tämä on vakava puuttuminen ihmisen elämään ja yksityisyyteen, josta päätöksen tekee sosiaalityöntekijä. Sijoitus voi kestää kiireellisenä korkeintaan 30 päivää, mutta sitä voidaan hallinto-oikeuden päätöksellä jatkaa. (L 417/2007.) Kiireellinen sijoitus sijoittuu lastensuojelun palvelujärjestelmässä avohuollon tukitoimen ja huostaanoton väliin (Enroos ym., 2016, s. 127–128).

Syinä kiireelliselle sijoitukselle voivat olla esimerkiksi lapsen fyysisen tai psyykkisen turvallisuuden vaarantuminen vanhempien voimakkaan päihtymyksen takia tai jos vanhempiin ei saada yhteyttä ja pieni lapsi on jätetty yksin kotiin. Lapsi sijoitetaan ensin vastaanottokotiin tai kriisiperheeseen. (Söderholm & Kivitie-Kallio, 2012, s. 289.)

Sosiaalityöntekijällä on kiireellisen sijoituksen aikana oikeus päättää lapsen asioista sijoituksen vaatimassa laajuudessa. Tällaisia asioita ovat esimerkiksi lapsen olinpaikka, hoito, kasvatus ja opetus sekä terveydenhuolto. Kiireellisessäkin sijoituksessa pyritään yhteistyöhön lapsen ja huoltajien kanssa. Kun perusteet kiireelliselle sijoitukselle lakkaavat, tulee sijoitus lopettaa välittömästi. Jos jatkopäätöstä ei ole tehty määräajassa, raukeaa kiireellinen sijoitus automaattisesti. (Heikkilä ym., 2018, s. 54–55.)

2.1.2 Huostaanotto

Lastensuojelulaissa (L 417/2007) määritellään, että lapsi on otettava huostaan muun muassa seuraavissa tapauksissa: Jos lapsen kasvuolosuhteet vaarantavat lapsen terveyttä tai lapsi vaarantaa vakavasti päihteiden käytöllä oman terveytensä ja kehityksensä. Syynä voi olla myös muuna kuin vähäisenä pidettävän rikollisen teon tekeminen. Huostaanottoon voidaan ryhtyä, jos avohuollon tukitoimet eivät olisi lapsen edun mukaisia tai osoittautuvat riittämättömiksi. Huostaanotto jakautuu lastensuojelulain mukaan vapaaehtoiseen ja tahdonvastaiseen, joista molempia vaihtoehtoja koskevat laissa vahvistetut oikeusvaikutukset ja edellytykset. (Enroos ym., 2016, s. 49.)

Jos 12 vuotta täyttänyt lapsi tai hänen huoltajansa vastustavat huostaanottoa, asian ratkaisee hallinto-oikeus (Terveys- ja hyvinvoinninlaitos, 2018, s. 20). Näitä huostaanottoja kutsutaan tahdonvastaisiksi huostaanotoiksi, jotka ovat monimutkaisia asioita. Päätöksentekoon osallistuvilta tuomari- ja asiantuntijajäseniltä edellytetään oikeudellista ja lapsen kehitystä sekä kasvua koskevaa asiantuntemusta. (Enroos ym., 2016, s. 52–53.)

Sosiaalityöntekijällä on oikeus päättää huostaanoton aikana lapsen olinpaikka, hoito, kasvatus ja opetus sekä terveydenhuolto. Vaikka lapsi on sijoitettu pois kotoa, yksi sijoituksen tavoitteista on perheen jälleenyhdistäminen. Lapsen vanhemmille on tehtävä asiakassuunnitelma vanhemmuuteen tarvittavista tuista, jotka helpottaisivat perheen jälleenyhdistymistä. Huostaanotto on voimassa toistaiseksi, mutta lopetettava lastensuojelulain mukaisen tarpeen loppuessa. (L 417/2007.)

Huostaanotto on monille lapsille sekä vanhemmille rankka ja ikävä kokemus, mutta sen jälkeinen aika on monille käännteentekevä ja myönteisiä asioita tuova. Sosiaalityöntekijällä on keskeinen rooli tämän onnistumisessa. (Enroos ym., 2016, s. 223.)

2.2 Sijaishuoltoyksikkö

Lapsi tai nuori sijoitetaan lastensuojelulaitokseen, jos sijaishuollon toteuttaminen ei ole millään muulla tavalla lapsen edun mukaista. Lastensuojelulaitoksessa tulee olla riittävä määrä ammatillista henkilökuntaa suhteutettuna lapsen tai nuoren kasvun ja kehityksen tarpeisiin. Laitoksessa voi olla yksi tai useampi asuinyksikkö, mutta samassa yksikössä voi olla enintään seitsemän lasta. Samassa rakennuksessa voi olla sijoitettuna enintään 24 lasta. (Sosiaali- ja terveysalan lupa- ja valvontavirasto, 2015.)

Sijaishuoltopaikkaa voidaan tarkastella palvelujärjestelmänä, ammatillisen toiminnan kenttänä ja lapsen arjen ympäristönä. Laitoksissa on olemassa kirjalliset säännöt ja systemaattiset aikataulut, joihin lasten on tutustuttava ja sitouduttava laitokseen tullessa. Laitoksissa on toiveena ja tavoitteena kodinomaisuus. Yksi omaispiirteistä laitoksissa on työntekijöiden kirjaaminen erilaisiin raportteihin, joiden tehtävänä on välittää tietoa seuraaville työvuorolaisille. Samalla työntekijät dokumentoivat tietoa huostaanotettujen lasten ja nuorten arjesta myös sosiaalityötoimelle. Lapset ja nuoret ovat tietoisia kirjaamisesta ja kirjoitettavista asioista keskustellaan yleensä arjessa. Yksi oleellinen ero laitoksessa asumiseen ja perhehoitoon on se, etteivät laitoksessa olevat aikuiset asu siellä ja heillä on tietyt työvuorot. (Enroos ym., 2016, s. 225, 236 – 238.)

2.3 Lapsen etu ja rajoitustoimenpiteet

Kaikissa lasta koskevissa päätöksissä arvioidaan lapsen kannalta parasta ratkaisua. Lastensuojelulaki listaa asioita, joihin sosiaalityöntekijän tulee kiinnittää huomiota arvioidessaan lapsen edun toteutumista. Lapsen edun määrittäminen voi olla vaikeaa, koska eri ihmisillä voi olla keskenään hyvin erilaiset näkemykset lapsen edusta. Lapsen ja vanhemman mielipide on tärkeää kuulla etua pohdittaessa, mutta se ei aina välttämättä ole lapsen edun mukainen ratkaisu. Joskus lastensuojelun työntekijät joutuvat tekemään päätöksiä, joista lapsi tai vanhempi ovat eri mieltä. (Lastensuojelun keskusliitto, i.a.)

Päätös lapsen edusta tulee pystyä perustelemaan suhteessa muihin vaihtoehtoihin. Lapsen edun määrittelyssä tulee huomioida tarpeet, jotka liittyvät lapsen ikään ja sukupuoleen sekä yksilöllisiin tarpeisiin. Lisäksi tärkeä huomioitava asia on mahdollinen sairaus tai vamma. Lapsen edun on sovittava yhteen hänen perus-, ihmis- ja vapaus- sekä sosiaaioikeuksien kanssa. (Eitakari, 2019, s. 7 – 10.)

Huostaanotetun ja lastensuojelulaitokseen sijoitetun lapsen liikkumisvapautta ja henkilökohtaista vapautta voidaan rajoittaa, jos lapsen etu sitä vaatii. Rajoitustoimenpiteiden käytöstä on tarkoin säädetty lastensuojelulaissa, eikä niitä voida perustella pelkästään laitoksen omilla säännöillä. Toimenpiteistä on tehtävä kuitenkin yksilölliseen harkintaan perustuva päätös. Sääntöjen laiminlyöntiä seuraavaan rangaistukseen ei voi vedota rajoitustoimenpiteiden käytössä. Lapseen kohdistuvia rajoitustoimenpiteitä saa käyttää vain siinä määrin kuin lapsen tai toisen henkilön terveys tai sijaishuollon toteuttamisen turvallisuus vaativat. (Sosiaali- ja terveysalan lupa- ja valvontavirasto, 2015.)

Rajoittaminen tulee tapahtua turvallisesti lapsen ihmisarvoa kunnioittaen, ikätason mukaisesti, yksilöllinen tilanne ja sukupuoli sekä uskonnollinen tausta huomioiden. Lapsen yksilöllisistä ja perustarpeista tulee huolehtia rajoitustoimenpiteiden aikana. Rajoittamiseen ei saa sisältyä alistamista, kurittamista eikä muutenkaan loukkaavaa kohtelua. Ne tulee lopettaa heti, kun eivät ole enää välttämättömiä. (L 417/2007.)

Rajoitustoimenpiteistä oleva systemaattinen ja kokemusperäinen tieto on vähäistä. Olemassa olevan tiedon perusteella rajoitustoimenpiteet kohdistuvat tiettyihin osa-alueisiin, joita ovat esimerkiksi päihteidenkäyttöepäily ja fyysistä väliintuloa edellyttävä käytös. Nämä usein kasautuvat pienelle osalle lapsista. Rajoitustoimenpiteitä valvotaan ja ohjataan aluehallintaviraston ja Valviran sekä lasten sosiaalityöntekijöiden toimesta. Sijaishuoltoa tarjoavan palveluntuottajan velvollisuus on toteuttaa lapsen tarpeisiin vastaavaa lain mukaista kohtelua. Rajoitustoimenpiteiden käyttöperiaatteet tulee kuvata omavalvonta- ja lapsen hyvän kohtelun- suunnitelmassa. (Terveys- ja hyvinvoinnin laitos, i.a.)

Sijaishuoltopaikan sosiaalityöntekijän tehtävänä on valvoa, että lapsille annetaan riittävästi ja ymmärrettävästi tietoa hänen oikeusturvastaan. Jos lapsi haluaa tehdä kantelun, tulee häntä auttaa sen tekemisessä. Lapsia saatetaan rajoittaa perusteetta ja lainvastaisesti, eikä lapsille anneta riittävää tietoa rajoituksen syistä. (Sosiaali- ja terveysministeriö, 2020, s. 15.) Sijaishuoltopaikan tulee rajoitusten käyttämisen jälkeen kuulla lasta ja käydä asia hänen kanssaan läpi (Oikeusministeriö, 2020, s. 48).

3 NUORI

Lastensuojelulaissa nuori on määritelty 18–24-vuotiaaksi ja alle 18-vuotiaat lapsiksi (L 417/2007). Väestöliitto määrittelee nuoreksi alle 20-vuotiaat (Väestöliitto, 2020). Arkielämässä nuoruudella tarkoitetaan yleensä lapsuuden ja aikuisuuden välistä vaihetta eli murrosikää (Suomen nuorisoyhteistyö Allianssi ry, 2016, s. 8).

Murrosikä on aika elämässä, jolloin ihmisestä tulee fyysisesti sukukypsä. Tämä prosessi tapahtuu tytöillä keskimäärin yleensä 8–14-vuotiaana ja pojilla 12–16-vuotiaana. Murrosiän aikana ihmisen keho käy monenlaisia muutoksia, jolloin myös tunteet voivat tuntua voimakkaammilta ja vahvemmilta. Murrosikä ei tule kerralla, vaan vaiheittain ja jokainen käy sen läpi omassa tahdissaan. Se voi herättää ahdistusta, hämmennystä ja innostusta. Tunteiden voimakkaat vaihtelut ovat osana murrosikää ja toisinaan nuoresta voi tuntua, etteivät ne ole hallinnassa. (Planned Parenthood, i.a.)

Murrosikäisen mielenkiinnon kohteet ja kaveripiirit voivat muuttua. Murrosiässä irtaannutaan hiljalleen vanhemmista ja aletaan itsenäistyä, joka on tärkeä elämänvaihe. Toisilla irtaantuminen kasvuympäristöstä voi tapahtua voimakkaasti. Murrosikäisen suhde lähiaikuisiin voi vaihdella nopeastikin, jolloin toisessa hetkessä hän haluaa olla lähellä ja toisessa hetkessä ottaa reilusti etäisyyttä. Nuoret tarvitsevat turvallisten aikuisten tukea ja apua pitkälle aikuisuuteen.

Itsenäistymisvaihe voi herättää monenlaisia tunteita koko perheessä, mutta tulee muistaa jokaisen olevan yksilö. (Väestöliitto, 2018.)

Lapsen lapsuuden ja nuoruuden turvaaminen on ensisijaisesti vanhempien ja muiden huoltajien tehtävä, mutta valtiolla on keskeinen tehtävä tukea heitä hoito- ja kasvatustehtävässä. Siihen kuuluu oikeuksia ja velvollisuuksia lapsen edun määrittelemällä tavalla. (Saastamoinen, 2016, s. 30.)

4 OSALLISUUS

Osallisuus käsitteenä tarkoittaa mukana olemista, huolenpitoa ja vaikuttamismahdollisuuksia sekä hyvinvoinnista osalliseksi pääsemistä. Sosiaali- ja terveyspolitiikka tukee eri ikäisten ihmisten osallisuutta ja ihmisarvoista elämää. (Sosiaali- ja terveysministeriö, 2021.)

Osallisuus on jokaisen yksilöllinen kokemus ja rakentuu vuorovaikutuksessa muiden ihmisten kanssa. Osallisuutta kokeva ihminen voi elää osana erilaisia ihmissuhteita ja yhteisöjä arvostettuna, nähtynä, kuultuna ja ymmärrettynä sekä merkityksellisenä. (Isola ym., 2017, s. 17 – 18, 25.)

4.1 Nuorten osallisuus

Nuorella on oikeus tehdä asioita, jotka tukevat hänen hyvinvointiansa ja tekevät onnelliseksi. Osallistuminen itseään koskevien päätösten tekemiseen on yksi tärkeimmistä oikeuksista, joka on turvattu lailla ja säännöksillä. Osallisuudessa on kyse henkilön laajasta tunnetasoisesta kokemuksesta. (Toivonen, 2017, s. 119–120.)

Osallisuus edellyttää kohtaamista kunnioittavalla asenteella. Silloin lapselle ja nuorelle muodostuu tunne, että aikuinen on häntä varten ja aidosti kiinnostunut

sekä läsnä. Tunne osallisuudesta liittyy vahvasti ihmisarvoon, huolenpitoon ja välittämiseen. Osallisuuden kautta nuori ymmärtää paremmin itseään ja ympärillä olevia. Kokemukset vaikuttamismahdollisuuksista ja osallisuudesta auttavat sitoutumaan ja ottamaan vastuuta itsestään sekä asioistaan. (Barkman ym., 2017, s. 16–17; Hakalehto & Toivonen, 2016, s. 134 – 136.)

Tärkeintä on nuorten ja heidän näkökulmiensa arvostaminen. Kohtaamisen ja osallisuuden arvopohja muodostuu nuoren näkemisestä osaavana ja ajattelevana toimijana, kenellä on sanottavaa ja kaipuu inhimilliseen sekä arvostavaan kohtaamiseen. Heidän itsemääräämisoikeuttaan, koskemattomuuttaan ja turvallisuuttaan sekä osallisuuttaan omiin asioihinsa on kunnioitettava ja edistettävä. Työntekijöillä on velvollisuus tehdä oma työnsä nuorten tukemisessa ja osallistamisessa parhaalla mahdollisella tavalla. (Hyvärinen, 2018, s. 182 – 183.)

Pesäpuu ry:n tekemän tutkimuksen mukaan kohtaaminen kiteyttää monien nuorten toiveen lastensuojelussa. Kohtaaminen on osallisuutta ja kuuluu perusoikeuksiin. Kun aikuinen osoittaa olevansa aidosti kiinnostunut nuoren mielipiteistä ja ajatuksista sekä arvostaa niitä, hän alkaa vastavuoroisesti arvostaa ja kuunnella aikuista. (Hyvärinen, 2018, s.181.) Tutkimusten mukaan nuoret eivät kerro omista asioistaan, tunteistaan ja toiveistaan vieraaksi kokemilleen aikuisille. Nuorten hyvinvoinnin kannalta on oleellista kokea aitoa huolehtimista ja välittämistä. (Vakkuri, 2020, s. 56.)

4.2 Osallisuuden portaat

Osallisuutta kuvataan usein tikapuu- tai porrasmalleilla, jonka alimmilla tasoilla ei ole vaikuttamismahdollisuuksia tai niitä on vain vähän. Ylöspäin kiivetessä vaikuttamismahdollisuudet ja osallisuus lisääntyvät. Oleellista on yksilön oma kokemus vaikuttamismahdollisuuksista ja osallisuudesta, koska muuten ei voida todeta osallisuuden toteutuneen. Mitä enemmän lapsi ja nuori voivat vaikuttaa päätöksiin, sen ajatellaan lisäävän osallisuutta. (Lapsen osallisuus, 2019; Tanskanen & Timonen - Kallio, 2010, s. 9.)

Kuvio 1. Osallisuuden portaat.

Lapsella tulee aina olla mahdollisuus osallistua tai olla osallistumatta. Lastensuojelussa voi tulla eteen tilanteita, joihin aikuisenkin voi olla haastavaa osallistua. Jos lapsen ei ole mahdollista tai mielekästä osallistua, tulee osallisuus turvata jotenkin toisin. Osallisuutta voi olla myös kieltäytyminen ja siihen tulee antaa mahdollisuus. (Lapsen osallisuus, 2019.)

Viranomaisilla on velvollisuus antaa lapselle riittävästi tietoa prosessista, siihen osallistuvista henkilöistä ja hänen omista oikeuksistaan sekä velvollisuuksista. Lapselle ja nuorelle annettava tieto tulee olla sellaisessa muodossa, että hän varmasti ymmärtää. Palaverissa käsiteltäviin asioihin, osallistujiin ja käsittelytapaan tulee olla mahdollisuus vaikuttaa. Nuorella tulee olla mahdollisuus ja riittävä tuki ilmaista itseään omalla äänellään ja tavallaan. Tuki voi olla rohkaisemista, kannustamista tai tarvittaessa apuvälineitä. Nuorten kohdalla itsenäisten päätösten tekeminen on suuremmissa roolissa kuin pienemmällä lapsilla. (Lapsen osallisuus, 2019.)

4.3 Nuorten osallisuus sijaishuoltoyksikössä

Työntekijöiden valmiudet yhteistyön tekemiseen nuorten kanssa vaikuttavat osallisuuden toteutumiseen. Heidän tulee kuunnella ja ottaa huomioon nuorten mielipiteet. Yksittäisen työntekijän on haastavaa toteuttaa tätä, jos organisaatio ei tarjoa siihen mahdollisuuksia. Käytännön työ ja siinä toteutettava osallisuus rakentuvat erilaisista osista, joissa nuorten kokemukset osallisuuden toteutumisesta voivat vaihdella. (Lapsen osallisuus, 2019.)

5 OPINNÄYTETYÖN TOTEUTUS

5.1 Opinnäytetyön yhteistyötaho

Opinnäytetyön yhteistyötaho on Etelä-Savossa sijaitseva sijaishuoltoyksikkö, jonka johtaja ilmaisi tarpeen tällaiselle opinnäytetyölle vuonna 2019. Kyseinen sijaishuoltoyksikkö toteuttaa lastensuojelun avohuoltoa, sijaishuoltoa sekä jälkihuoltoa. Yksikkö on jaettu kahteen seitsemän paikkaiseen osastoon, missä tarjotaan ympärivuorokautista hoitoa, kasvatusta ja ohjausta sekä tukea. Lisäksi toimintaan kuuluu perheen ohjaaminen ja tukeminen. Yksityisyyden suojelemiseksi opinnäytetyössä ei käytetä sijaishuoltoyksikön nimeä tai paikkakuntaa. Yksikön toinen osastoista on tarkoitettu yli 10-vuotiaille pidempiaikaisesti sijoitettaville lapsille ja nuorille.

Nuorten osallisuutta on tutkittu aiemminkin useasta eri näkökulmasta ja aiheesta on tehty eritasoisia tutkimuksia. Meidän opinnäytetyömme on ensimmäinen kyseisessä sijaishuoltoyksikössä, joka käsittelee nuorten kokemuksia osallisuudesta.

5.2 Tutkimuksen tarkoitus ja tavoitteet

Tämän työelämälähtöisen opinnäytetyön tavoitteena on lisätä sijaishuoltoyksikön nuorten osallisuutta ja hyvinvointia. Tarkoituksena on selvittää osallisuuden toteutumista sijaishuoltoyksikössä ja siihen liittyviä kehittämiskohteita nuorten näkökulmasta. Aihe on ajankohtainen, koska lastensuojelulakiin lisättiin asetus hyvän kohtelun suunnitelmasta ja lisäksi rajoitustoimenpiteiden toteuttamiseen on tulossa lakimuutos. (Sosiaali- ja terveysministeriö, 2020.)

Opinnäytetyön tutkimuskysymykset

1. Miten osallisuus toteutuu nuorten kokemana sijaishuoltoyksikössä?
2. Miten sijaishuoltoyksikössä olevat nuoret kokevat pääsevänsä mukaan kehittämään toimintaa?

5.3 Aineiston keruu ja analysointi

Haastateltaviksi valittiin neljä 15–18-vuotiasta nuorta, jotka ovat huostaanotettuja ja asuneet pitkään sijaishuoltoyksikössä. Tapaamiset toteutettiin syksyllä 2020 useampana päivänä ja kestivät keskimäärin tunnin. Haastattelupaikaksi valittiin rauhallinen tila kyseisestä sijaishuoltoyksiköstä, jotta nuorten ei tarvinnut matkustaa haastattelua varten. Haastattelukysymysten suunnittelussa käytettiin apuna Terveiden - ja hyvinvointilaitoksen määrittelemiä osallisuuden portaita ja laadittiin vastaamaan tutkimuskysymyksiin.

Kysymyslomakkeet annettiin nuorille etukäteen, jotta heillä olisi mahdollisuus valmistautua haastatteluun ja saada tietoa tapaamisen sisällöstä. Nuorten sitoutuminen sovittuihin haastattelutapaamisiin oli vaihtelevaa, mutta heille annettu ylimääräinen ruokaraha motivoi osallistumiseen.

Haastattelut toteutettiin yksilöllisenä teemahaastatteluna, josta voidaan käyttää nimitystä puolistrukturoitu haastattelu. Kaikille haastateltaville esitetään samat kysymykset, mutta he saavat vastata omin sanoin. Yksilöhaastattelussa ryhmäpaine ei vaikuta annettaviin vastauksiin. Nuorten luvalla kaikki haastattelut nauhoitettiin, jotta saataisi mahdollisimman luotettavat vastaukset. Tutkimuksen haastatteluosuus saatiin valmiiksi marraskuun 2020 loppuun mennessä.

Aineiston analysoiminen käsittää seuraavat vaiheet: äänitteiden litterointi, vastauksiin perehtyminen lukemalla, luokittelu ja tiivistäminen, sekä aineiston tulkinta. Litteroinnilla tarkoitetaan erilaisten tallenteiden kirjoittamista tekstimuotoon, joka toteutettiin referoimalla. Laadullisen aineiston analysoimisen edellytys on tarkasti lukeminen, joten aineistoa tuli lukea useaan kertaan. (Kananen, 2015, s.

160 – 163, 171, 176.) Tulokset kerättiin luokittain kuuden osallisuuden portaan alle ja peilattiin teorian tietoon. Analysointiosuus valmistui tammikuun 2021 loppuun mennessä.

6 TULOKSET

6.1 Mahdollisuus osallistua ja kieltäytyä

Haastateltavat kokivat sijaishuoltoyksikössä asuessaan heillä olevan mahdollista osallistua tai kieltäytyä suurimpaan osaan asioita. Vähiten vaikutusmahdollisuuksia koettiin olevan yksikön sääntöihin. Nuoret kokivat voivansa itse päättää osallistumisestaan sijaishuoltoyksikön vapaa-ajan toimintaan. Monet kertoivat mahdollisuudestaan ja halustaan sekä tärkeydestä osallistua itseään koskeviin palavereihin, mutta nuoren rooli ei välttämättä ollut aktiivinen. Itseään koskevista palavereista saatettiin jäädä pois esimerkiksi sosiaalityöntekijän kanssa koettujen ristiriitojen tai erimielisyyksien vuoksi.

" Pienistä arkisista asioista saan tehdä itsenäisesti päätöksiä, mutta suuremmista pitää neuvotella ohjaajien kanssa. "

6.2 Tiedonsaanti ja vaikutusmahdollisuudet

Lähes kaikki vastaajat kokivat sijoitukseen liittyvän tiedonsaannin olevan puutteellista ja huostaanoton syy jäänyt epäselväksi. Haastateltavat olivat itse etsineet sijoitukseen liittyvää tietoa internetistä ja kirjoista. Sijoitusprosessissa heidän omat oikeutensa ja mukana olijoiden roolit olivat vastaajien kokemuksen perusteella selkeät. Eräs haastateltavista toi esille oman kokemuksensa, ettei hänen vanhemmillansa ollut tietoa omista oikeuksista sijoitusprosessin aikana ja nuori oli heitä niissä neuvonut. Nuoret toivoivat työntekijöiltä aktiivisempaa ohjausta sijaishuoltoprosessiin liittyen.

" Itse täytyy olla aktiivinen, että saa tietoa omista asioista, muuten tiedot jäävät osittain saamatta. Olen joutunut etsiä itse netistä tietoa huostaanotosta."

Palaverien sisällöistä etukäteen saatu tieto ja niiden suunnittelu ohjaajan kanssa koettiin hyödylliseksi, mutta puutteelliseksi. Nuoret kokivat joutuvansa itse aktiivisesti kyselemään omista asioistaan ja tulevien palaverien sisällöistä. Nuoret kokivat, ettei heille itselleen tärkeitä ja ajankohtaisia asioita käyty palavereissa läpi. Osa haastateltavista toi esille, että etukäteen sovittuja asioita saatettiin muuttaa kesken palaverin ja tämän lisäävän epäluottamusta. Ymmärrettävässä muodossa ja perustellusti saatu tieto helpottaisi nuorten sitoutumista, mutta haastatteluiden perusteella palavereissa tähän ei käytetä riittävästi aikaa.

Mahdollisuus oman mielipiteen ilmaisuun ja kuulluksi tulemiseen koettiin luottamusta ja yhteistyötä lisääväksi. Mielipiteensä esiin tuomisella ei koettu olevan vaikutusta päätöksiin, joten ilmaiseminen koettiin merkityksettömänä. Haastateltavat kokivat muutenkin vaikuttamismahdollisuudet palavereissa ja niistä tiedon saaviin henkilöihin vähäisiksi. He kokivat voivansa vaikuttaa ainoastaan osallistujiin. Ristiriidat oman sosiaalityöntekijän kanssa koettiin suureksi haasteeksi ja johtavan joidenkin kohdalla puhumattomuuteen palaverin aikana.

Sijaishuoltoyksikön säännöistä ja aikatauluista saatu tieto koettiin riittäväksi, mutta niihin ei koettu olevan vaikuttamismahdollisuutta. Nuoret kokivat voivansa tuoda esiin oman mielipiteensä ja neuvotella omaohjaajan kanssa oman arjen aikatauluista, taloudellisista asioihin ja menoista. Suurin osa haastatelluista koki saavansa tehdä päätöksiä itsenäisesti pienistä asioista, mutta suurista asioista pitää keskustella ohjaajien kanssa.

Vastauksista nousi yhteisesti esille, että nuorten mielestä osa talon säännöistä on turhia. Tästä esimerkkinä kerrottiin läksytunti ja kesällä oleva "sijaishuoltoyksikköaika", joiden aikana yksiköstä ei saanut poistua. Nuoret tiedostavat omat velvollisuudet ja oikeudet sijaishuoltoyksikössä tehtävistä kotitöistä.

Tieto omien virastoasioiden aikatauluista, esimerkiksi lääkärikäynneistä, tulee haastateltavien kokemuksen mukaan pääosin hyvissä ajoin. Tämä koettiin positiivisena, koska silloin jää aikaa valmistautua. Kotiloma-aikataulujen osalta vaikutusmahdollisuudet todettiin rajallisemmiksi. Nuoret kertoivat ymmärtävänsä myös sen, ettei tietoa voi aina saada montaa päivää etukäteen. Eräs haastateltava kertoi, että hänen on itse aktiivisesti kyseltävä ja varmisteltava omia aikataulujaan.

“Siellä asuessani kaikki säännöt ja toiminta tuntuivat ärsyttäviltä ja turhilta. Nyt, kun olen ollut pari kuukautta poissa, olen ymmärtänyt, ettei asia todellisuudessa ollutkaan näin vaan paikka oli ihan ok “

6.3 Rajoitustoimenpiteiden käyttäminen

Haastateltaville oli vastausten perusteella annettu tietoa erilaisista rajoituksista ja niihin liittyvistä toimenpiteistä. Rajoitukset koettiin jossain määrin hyödyllisiksi. Osa haastateltavista kertoi saaneensa tietoa ohjaajien lisäksi muilta sijaishuoltoyksikön nuorilta.

Nuoret kokivat silti epäselväksi, missä tilanteissa rajoitustoimenpiteitä käytetään ja millä tavalla. Tämä herätti paljon mielipiteitä ja kysymyksiä. Nuoret kertoivat seurauksiin vaikuttavan vuorossa oleva ohjaaja, eikä samoista rikkeistä välttämättä tullut samoja seurauksia. Vastaajat toivoivat saavansa etukäteen tietoa millaisista rikkeistä tulisi mitään seurauksia, mutta samalla moni pohti yksilöllisyyden ja tapauskohtaisuuden merkitystä.

" Rajoitukset selviä, mutta seuraamukset epäselviä. Lisäksi se kuka on töissä, vaikutti selvästi seuraamuksiin."

6.4 Nuorisopalaverien toteutuminen

Sunnuntaisin järjestettävät nuorisopalaverit koettiin hyvinä ja riittävinä foorumeina tuoda esille omia kehitysideoita, joita työntekijät käyvät läpi seuraavalla viikolla omassa palaverissaan. Kukaan haastateltavista ei kokenut mahdollisuutta tai halua osallistua enemmän toiminnan kehittämiseen ja se koettiin vaikeaksi. Vastaajat kokivat nykyisen nuorisopalaverikäytännön melko turhaksi,

koska siihen ei mielellään osallistuta. Eräs haastateltava kyseenalaisti nuorisopalaverin tärkeyttä, vedoten ettei kukaan osallistu kyseiseen tapahtumaan. Nuoret kokivat vaikeaksi omien ideoiden ja mielipiteiden esiin tuomisen nuorisopalaverien kaltaisissa isoissa kokoontumisissa. He nostivat esille ajatuksen, että kehitysideoita voisi kertoa omaohjaajalle.

6.5 Ohjaajien toiminta

Henkilökunta koettiin vastausten mukaan pääosin kannustavaksi ja rohkaisevaksi sekä erityistarpeet huomioivaksi. Nuoret totesivat ohjaajien kohtelevan heitä kunnioittavasti ja tasa-arvoisesti sekä oikeudenmukaisesti. Eräs haastateltava oli kokenut, ettei hänen mielipidettään kuunnella ja hänellä pitäisi olla työntekijöiden kanssa samaa mieltä.

Ohjaajat miellettiin usein kiireisiksi, mutta hätätilanteessa avun olevan saatavilla. Osalla haastateltavista oli kokemus, etteivät ohjaajat motivoineet nuoria tarpeeksi esimerkiksi kouluun lähtemisessä. Eräs nuorista koki ohjaajien istuvan pitkään toimistossa raportilla, mutta silti tieto ei siirry ohjaajalta toiselle ja tämä näkyy sijaishuoltoyksikön arjessa. Hän kertoi tästä heränneen nuorten keskuudessa ihmetystä, mistä raporttien aikana puhutaan. Eräs nuori kertoi voivansa kysyä lupaa samaa asiaa eri ohjaajilta niin kauan, kunnes joku antaa luvan.

Viikoittaiset kahdenkeskiset keskustelut omaohjaajan kanssa koettiin helpoimmaksi tavaksi ilmaista mielipiteitään. Keskusteluyhteyteen vaikuttaviksi tekijöiksi koettiin kiireettömyys, kemioiden kohtaaminen ja nuoren oma mieliala sekä kellaika. Osa haastateltavista koki puhelimella viestimisen hyväksi tavaksi kommunikoida asioista. Monet nuoret toivat esille, etteivät pysty kertomaan omaohjaajillekaan kaikista henkilökohtaisimpia asioita. He kertovat niistä kavereille tai pitävät omana tietonaan.

Ohjaajien kirjaamisvelvollisuuden koettiin rajoittavan halua kertoa omista asioista, koska nuoret eivät halua kaikkien ohjaajien tietävän heidän

henkilökohtaisia asioitaan. Haastateltavat uskovat henkilökunnan noudattavan salassapitovelvollisuutta. Nuoret kertoivat tämän tiedon helpottavan asioista puhumista.

“En kerro omaohjaajille mitään henkilökohtaisia asioita, koska te joututte ne kirjaamaan koneelle ja tämän jälkeen kaikki ohjaajat tietävät minun asioistani”

“Kaikki ohjaajat ovat huonoja. Tai no on yksi hyvä, toinen omaohjaajistani. Hän ei ikinä tuomitse eikä huuda minulle vaan yrittää keskustella asioista rauhallisesti”

6.6 Kehittämiskohteet

Tulokset sijaishuoltoyksikön sääntöjen toimivuuden osalta olivat ristiriitaisia. Nuoret toivat esille monia eri kehitysideoita koskien sääntöjä, mutta toisaalta olemassa olevat säännöt koettiin kuitenkin toimiviksi. Yleisin muutosehdotus oli myöhäisempi kotiintulo aika. Eräät haastateltavista ehdottivat, että sijaishuoltoyksikön toimintailtoja voisi olla harvemmin. Nuoret perustelivat ajatustaan esimerkiksi sillä, että illoissa on tylsää tekemistä ja nuorilla on huonot välit keskenään.

Nuorisopalaverit koettiin osittain turhiksi. Tuloksista kävi ilmi, että enemmän hyötyä saataisiin nuoren osallistumisesta ohjaajien tiimipalaveriin. Näissä palaverissa nuoret voisivat tuoda esille omia kehitysehdotuksiaan. Myös kahdenkeskinen keskustelu omaohjaajan kanssa koettiin hyvänä toimintatapana kehitysehdotusten esilletuomiseksi.

“Eikö teillä voisi olla nauhurit, joihin puhuisitte raportit ja joku muu sihteeri sitten kirjottaisi ne koneelle. Sillon ehtisitte hengaillemaan meidän kanssa paljon enemmän”

7 JOHTOPÄÄTÖKSET

7.1 Nuorilla on oikeus kieltäytyä tai osallistua toimintaan

Lastensuojelussa ammattilaisen tehtävänä on kannustaa, opettaa ja motivoida lapsia ja nuoria tuomaan esille omia mielipiteitään ja näin vaikuttaa omaan elämänsä. Ammattilaisen ei pidä kuitenkaan koskaan käyttää valta-asemaansa hyväksi lapsen nähden. (Tanskanen & Timonen - Kallio, 2010, s. 6 – 7.) Haastattelun tuloksissa tuli esille, että sijaishuoltoyksikössä heillä on oikeus kieltäytyä tai osallistua asioihin. Tämä kertoo ohjaajien itsemääräämisoikeutta kunnioittavasta toiminnasta. Monet nuorista kertoivat, että he kieltäytyvät usein ohjaajien järjestämästä ryhmätoiminnasta. Olisikin tärkeää, että ohjaajat pohtisivat yhdessä nuorten kanssa, kuinka heidät saataisiin paremmin mukaan erilaisiin ryhmätoimintoihin.

Tuloksissa tuli ilmi, etteivät nuoret osallistu aina itseään koskevaan päätöksentekoon, kuten asiakassuunnitelmapalaveriin. Ohjaajien on varmistettava, että lapsen osallisuus kytetään turvaamaan ja lapsen ääni tulee kuulluksi palaverissa siitä huolimatta, vaikka nuori ei ole paikalla palaverissa. (Oranen, 2008, s. 9; Toivonen, 2017, s. 122 - 124.)

7.2 Luottamuksellisen suhteen rakentuminen

Osallisuus edellyttää oikeanlaista kohtaamista kunnioittavalla asenteella. Silloin lapselle ja nuorelle muodostuu tunne, että aikuinen on häntä varten ja aidosti kiinnostunut sekä läsnä hänen elämässään. Tunne osallisuudesta liittyy vahvasti ihmisarvoon, huolenpitoon ja välittämiseen. (Barkman ym., 2017, s. 16 – 17.) Tulosten perusteella voidaan vetää johtopäätös, että nuoret kokivat ohjaajien ammatillisuuden olevan hyvällä tasolla. Ohjaajat kohtelevat nuoria kunnioittavasti ja oikeudenmukaisesti.

Tuloksista kävi ilmi, että omaohjaajan ja nuoren välinen suhde koettiin tärkeäksi. Nuoret toivat esille, että omaohjaajan kanssa on tärkeää viettää säännöllisesti aikaa. Tulosten perusteella voidaan vetää johtopäätös, että turvallinen luottamus-suhde edesauttoi nuorta avautumaan omaohjaajalle. Aikaisempien tutkimusten mukaan nuoret eivät kerro omista asioistaan, tunteistaan ja toiveistaan vieraille aikuisille. Nuorten hyvinvoinnin kannalta on oleellista kokea aidosti huolehtimista ja välittämistä. (Vakkuri, 2020, s. 56.) Haastateltavat toivat esille, että omaohjaajan kanssa on tärkeää viettää säännöllisesti aikaa. Tähän tulisi kiinnittää jatkossa huomiota ja pitää huoli, etteivät muut työtehtävät vie aikaa omaohjaajan ja nuoren välisestä ajasta.

7.3 Selkeyttä rajoitustoimenpiteisiin

Rajoitustoimenpiteiden käytöstä on tarkoin säädetty lastensuojelulaissa, eikä niitä voida perustella pelkästään laitoksen omilla säännöillä. (Sosiaali- ja terveysministeriö, 2020, s. 15.)

Tulosten perusteella nuorilla oli selvillä mitä rajoitustoimenpiteet tarkoittavat. Epäselväksi jäi se, missä tilanteissa rajoitustoimenpiteitä käytetään. Nuoret eivät kykene tällä hetkellä selvästi ennakoimaan minkälaisia seuraamuksia heidän toiminnastaan voi seurata. He ymmärtävät, että lastensuojelulain mukaan mitään selvää sääntöä sijaishuoltoyksikössä ei voida rajoitustoimenpiteiden suhteen tehdä.

Sosiaali- ja terveysministeriön raportin mukaan lapsia saatetaan rajoittaa perusteetta tai lain vastaisesti, eikä lasille anneta riittävää tietoa rajoitusten syystä. (Sosiaali- ja terveysministeriö, 2020, s. 15). Erittäin tärkeää olisi, että rajoitustoimenpiteistä käytäisiin enemmän avointa keskustelua nuorien ja henkilökunnan välillä. Henkilökunnan pitäisi yhdessä sopia mahdollisimman selvät raamit, joiden pohjalta mahdollisia rajoitustoimenpiteiden käyttöönottoa harkitaan. Mikäli työntekijät eivät toimi johdonmukaisesti ja yhteneväisesti rajoitustoimenpiteiden suhteen on uhkana lapsen syy-seuraussuhteen vääristyminen.

7.4 Tiedonkulkua kehitettävä

Tuloksien mukaan tiedonsaannin suhteen on ongelmia useammalla osa – alueella. Lastensuojeluprosessiin liittyviin asioihin, kuten tiedon antamiseen nuorille tulisi käyttää selvästi enemmän aikaa. Asioita olisi tärkeää kerrata tasaisin väliajoin, ettei asiat pääsisi nuorilta unohtumaan. Sosiaalityöntekijällä on iso rooli tiedonantamisessa ja vastuussa päätöksistä. Tästä syystä kyseisestä kehityskohteesta olisi tärkeää informoida nuorten sosiaalityöntekijöitä. Ohjaajien on tärkeää kiinnittää huomiota siihen, että asiat kerrotaan ymmärrettävällä tavalla. Hakalehdon ja Toivosen mukaan (2018, s. 147 – 148) sosiaalityöntekijän on selvitettävä lapselle hänen ikänsä ja kehitystasonsa mukaisesti huostaanotonsyy ja kerrottava huostaanotto prosessin eteneminen. Sosiaalityöntekijän on säännöllisesti tavattava sijoitettua lasta ja kerrottava mitä oikeuksia lapsella itsellään on.

Sijaishuoltoyksikön henkilökunnan olisi tarpeellista tarkastella, miten tiedonkulkua saisi kehitettyä. Ohjaajien olisi aina oltava tietoisia siitä, mitä sijaishuoltoyksikössä tapahtuu. Työntekijöiden yhteistyö on oltava saumatonta ja kommunikation on toimittava, koska muuten työskentely nuorten kanssa ei ole yhtenäistä. Tämän seurauksena nuoret voivat käyttää tilannetta hyväkseen tai kokea turvattomuutta.

7.5 Säännöt ja toiminnan kehittäminen

Lastensuojelulaitoksissa on olemassa kirjalliset säännöt ja systemaattiset aika-aulut, joihin lasten on tutustuttava ja sitouduttava laitokseen tullessa. Laitoksissa on kuitenkin toiveena ja tavoitteena kodinomaisuus. Yksi omaispiirteistä laitoksissa on työntekijöiden kirjaaminen erilaisiin raportteihin, joiden tehtävänä on välittää tietoa seuraaville työvuorolaisille. Samalla työntekijät dokumentoivat tietoa huostaanotettujen lasten ja nuorten arjesta myös sosiaalitoimelle. Lapset ja nuoret ovat tietoisia kirjaamisesta ja kirjoitettavista asioista keskustellaan yleensä arjessa. (Enroos ym., s. 2016, 225, 236 – 238.) Tuloksissa tuli esille, että nuorten mukaan säännöistä voi neuvotella ja tehdä erilaisia sopimuksia omaohjaajan kanssa. Haastatteluissa tuli kuitenkin myös ilmi, että tiedonkulku ohjaajien välillä

voi olla puutteellista. Jos omaohjaaja tekee nuoren kanssa sopimuksia, tulee hänen huolehtia tieto muille työntekijöille. Tiedonkulun katkokset voivat aiheuttaa epätasa-arvoisia tilanteita ja tällöin uhkana on konfliktit.

Tulokset osoittivat nuorten olevan tyytyväisiä sijaishuoltoyksikön toimintaan ja sääntöihin. Vanhempien nuorten mielipide osallisuuden toteutumisesta oli muuttunut sinä aikana, kun he olivat olleet sijaishuoltoyksikössä pidemmän aikaa. Syynä tähän voi olla nuoren henkinen kasvu ja luottamuksellisen suhteen syntyminen ohjaajiin. Sijoitettavalle lapselle olisi erityisen tärkeää selittää hänen ikätasonsa mukaisesti heti alkuvaiheessa sijoituksen syy ja mitä se tarkoittaa, jotta lapsi voi ymmärtää tapahtunutta.

Sijaishuoltoyksikön toiminnankehittämisen suhteen vastaukset jäivät ristiriitaiseksi. Nuorille sana toiminnankehittäminen voi olla vieras ja tästä asiasta olisi tärkeää keskustella yhdessä esimerkiksi viikoittaisissa nuorisopalavereissa. Näitä palavereja olisi tärkeää kehittää, koska tällä hetkellä palaverit eivät nostaneet suurta innostusta nuorten keskuudessa. Koronatilanteen salliessa nuorten ja ohjaajien välillä voitaisiin järjestää yhteinen kehityspäivä, jossa mietittäisiin tarkemmin yhdessä sijaishuoltoyksikön toimintaa.

8 POHDINTA

8.1 Eettisyys ja luotettavuus

Opinnäytetyön tekijät sitoutuivat noudattamaan opinnäytetyöprosessin aikana rehellisyyttä, huolellisuutta ja tarkkuutta. Opinnäytetyön tekijät ovat selvittäneet ja hankkineet tarvittavat luvat työskentelyn toteuttamiseksi. (Tutkimuseettinen neuvottelukunta, 2012, s. 6 – 7.) Eettisyyden pohdinta on erityisen tärkeää, koska kohderyhmänä ovat alaikäiset lastensuojeluasiakkaat. Toinen opinnäytetyön tekijöistä työskentelee kyseisessä sijaishuoltoyksikössä, jonka vaikutuksia opinnäytetyöhön on hyvä pohtia. Työntekijärooli helpotti käytännön asioiden hoitamista, kuten tutkimusluvan hankkimista ja haastateltavien paikalle saamista. Haastattelutilanteessa joistakin nuorista huomasi työntekijän olevan paikalla.

Nuoret ja työntekijä käyttivät termejä, joita lastenkodissa käytetään. Joidenkin nuorten kohdalla huomasi työntekijäroolin vaikuttavan vastauksiin, joka herättää pohdintaa tulosten luotettavuudesta. Työntekijän rooli helpotti pohdinnan ja johtopäätöksen tekemistä tulosten pohjalta. Mielestämme pystyimme tekemään johtopäätökset haastattelujen pohjalta, eivätkä johtopäätöksiin sekoittunut opiskelijan omat päätelmät työpaikalla tapahtuvista asioista.

Tutkimus- ja kehittämistoiminnassa eettisyys merkitsee tapaa, jonka tavoitteena ovat tasa-arvoinen kohtelu ja vuorovaikutus, ihmisten kunnioittaminen ja oikeudenmukaisuuden korostaminen. Kriittinen asenne käytössä olevia toimintatapoja ja tietoja kohtaan ovat osa eettisyyttä. Rakentava kriittisyys luo hyvän pohjan toimintatapojen arvioinnille ja kehittämiselle sekä jatkoarvioinnille. (Eerola-Ockenström ym., 2010, s. 11 – 12.)

Opinnäytetyön tekijät kunnioittavat opinnäyteprosessissa ja sosionomina työskennellessä jokaisen itsemääräämisoikeutta ja ihmisarvoa sekä monimuotoisuutta. Työskentelyssä tulee kunnioittaa nuoren mielipiteitä ja mahdollista halua haastattelun keskeyttämisestä. Huolehditään ettei työskentely aiheuta

minkäänlaista vaaraa ja uhkaa haastateltaville, heidän läheisilleen tai lastensuojelulaitoksen henkilökunnalle. Haastatteluihin osallistuville on kerrottu mahdollisimman konkreettisesti, miksi ja mihin tarkoitukseen kerätään materiaalia. Haastatteluiden kesto ja tallentaminen kerrottiin etukäteen sekä annettiin mahdollisuus kieltäytyä äänittämisestä. Huolehdimme tasa-arvoisesta kohtelusta haastateltavien välillä. (Tutkimuseettinen neuvottelukunta 2009, s. 5 – 14.)

Nuorelle on tärkeää, että hänen näkökulmaansa pidetään arvokkaana ja häntä arvostetaan ihmisenä. Kohtaamisen ja osallisuuden arvopohjan muodostaa lapsen ja nuoren näkeminen osaavana ja ajattelevana toimijana. Kaikilla on varmasti sanottavaa ja kaipuu inhimilliseen sekä arvostavaan kohtamiseen. Nuorten esiin tuomia asioita on uskottava ja niihin on puututtava. Heidän itsemääräämisoikeuttaan, koskemattomuuttaan ja turvallisuuttaan sekä osallisuuttaan omiin asioihinsa on kunnioitettava. Heidän elämänsä, toivonsa ja tulevaisuutensa ovat lastensuojelun ammattilaisten käsissä, joten työntekijöillä on velvollisuus tehdä se parhaalla mahdollisella tavalla. (Hyvärinen, 2018, s. 182 – 183.)

Opinnäytetyötä tehdessä ja sen jälkeen opinnäytetyön tekijöitä koskee vaitiolovelvollisuus kaikkien haastateltavien ominaisuuksia ja muita tunnistettavista tiedoista sekä haastattelussa kuultuja asioita kohtaan. Haastattelutallenteet ja -vastaukset hävitettiin heti tulosten analysoimisen jälkeen. (L 1050/2018.) Työssä ei mainita lastensuojelulaitoksen nimeä, jotta voidaan paremmin turvata anonymiys.

8.2 Ammatillinen kasvu

Sosionomina toimiessa on tärkeää osata asettua heikoimmassa asemassa olevien puolelle ja kyetä ammatillisesti kriittiseen reflektioon. Työskentelyprosessi opettaa vuorovaikutustaitoja ja toimimaan erilaisissa ristiriitatilanteissa. Opinnäytetyön tavoitteena oli nuorten osallisuuden lisäämien ja vaikuttamistyötä yhteiskunnassa. Opinnäytetyö tukee sijaishuoltoyksikön toiminnan kehittämistä tasa-arvoisempaan ja hyvinvointia lisäävämpään suuntaan. Opinnäytetyössä on perusteltu omaa toimintaa ja kehittämiskohtia asiakaslähtöisesti. Osallisuus on

ajasta ja paikasta riippumatta tärkeä ja yhteiskunnallinen aihe. Lastensuojelu on suuressa roolissa joidenkin nuorten elämässä aikuisuuteen asti, joten työskenteilyn toimivuutta on tärkeää tutkia ja kehittää. Työtä tehdessä on hyvä tarkastella omia arvoja ja ihmiskäsitystä. Arvoristiriitoja kohdatessa tulee osata toimia eettisesti perustellusti.

Opinnäytetyöprosessi oli kaikinensa opettavainen kokemus. Kirjallisuuskatsausta tehdessämme teoriatietomme lisääntyi merkittävästi. Varsinkin osallisuudesta ja sen kokemisesta saimme paljon työkaluja tulevaisuuden työskenteilyymme sosionomina. Haastatteluja tehdessämme opimme, kuinka tärkeää on kuunnella ja kuulla mitä nuori yrittää kertoa vastauksillaan. Haastattelujen edetessä opimme tekemään tarkettavia jatkokysymyksiä, koska kuulimme mitä vastauksien taakse saattoi kätkeytyä. Haastattelutaitomme kehittyi selvästi haastattelujen edetessä. Olisikin ollut järkevää, että olisimme etukäteen tehnyt pari harjoitushaastattelua ennen varsinaisten haastattelujen aloittamista.

Opinnäytetyötä tehdessämme kohtasimme monia eri haasteita. Näitä haasteita olivat muun muassa koronatilanne, elämäntilanteemme muutokset, sekä haastatteluajkojen peruuntumiset. Tästä syystä suunnittelutyön olisi voinut tehdä vielä tarkemmin ja konkreettisemmin ja piirtää esimerkiksi aikajanan prosessin etenemisestä ja eri vaiheista.

Opinnäytetyö antoi toiselle opinnäytetyön tekijälle paljon uusia näkemyksiä sijaishuoltoyksikössä työskentelemiseen. Itsevarmuus ja tieto omasta osaamisesta vahvistui. Tutkimustulosten johtopäätökset tukivat ajatusta siitä, että kaikesta negatiivisesta puheesta huolimatta sijaishuoltoyksikössä asuvilla nuorilla on turvallista asua kyseisessä yksikössä ja tilanteeseen nähden tyytyväisiä elämäänsä yksikössä. Sääntöjen on tärkeää olla mahdollisimman yksinkertaiset ja työntekijöiden välinen yhteistyö tulisi olla saumatonta, sekä viestintää tulisi kehittää entistä paremmaksi.

8.3 Kehittämisideat ja jatkotutkimus aiheet

Sosiaalialalla on tärkeää pystyä toimimaan yhteistyökykyisesti monialaisessa tiimissä. Tutkimuksemme johtopäätösten perusteella kehittämisideoiksi nostamme yhteisen kehittämispäivän järjestämisen, johon osallistuisi sijaishuoltoyksikön henkilökuntaa ja siellä asuvia nuoria. Ennen kehittämispäivän toteuttamista nuorille olisi tärkeää avata, mitä käsite toiminnan kehittäminen käytännössä tarkoittaa. Lapset ja nuoret voisivat yhdessä henkilökunnan kanssa pohtia kehittämiskohtia sekä miten niitä toteutettaisi.

Toinen tärkeä kehittämisidea koskee tiedonsaantia. Sijaishuoltoyksikön henkilökunta voisi suunnitella yhdessä nuorten kanssa sijoitettaville nuorille suunnatun infopakettin, jonka voisi antaa luettavaksi sijoituksen alkuvaiheessa.

Kolmas kehittämiskohta koskee sijaishuoltoyksikön henkilökunnan välillä olevaa tiedonkulkua. Työyhteisössä tulisi päivittää yhtenäiset työskentelyn linjat ja samalla pohtia, miten tiedonkulussa ei tulisi katkoksia.

Sosiaali- ja terveystieteiden avustuskeskus STEA on myöntänyt kolme vuotisen avustuksen NOJA (Nuoren oikeudet ja asema sijaishuollossa) -hankkeelle, jonka tavoitteena on saada nuorille lisää tietoa omista oikeuksistaan ja asemastaan lastensuojelussa. Opinnäytetyön yhteistyötahot voisivat hyödyntää kyseisen hankkeen tuloksia. (Nuoren oikeudet ja asema sijaishuollossa, 2018.)

Jatkotutkimusaiheeksi soveliaita olisivat esimerkiksi tutkia tiedonantamisen puutteita sijaishuoltoyksikön henkilökunnan ja sosiaalityöntekijöiden osalta. Toinen jatkotutkimusaihe voisi olla nuorten innostaminen kehittämistoiminnasta. Kolmas esiin noussut aihe voisi olla nuorten ja sosiaalityöntekijän yhteistyön parantaminen

LÄHTEET

- Eitakari, P. (2019). *Lapsen etu sijaishuollon asiakassuunnitelmassa*. Saatavilla https://epublications.uef.fi/pub/urn_nbn_fi_uef-20200168/urn_nbn_fi_uef-20200168.pdf
- Enroos, R., Heino, T. & Pösö, T. (2016). *Huostaanotto: Lastensuojelun vaativin tehtävä*. Tampere: Vastapaino.
- Hakalehto, S. & Toivonen, V. (toim.). (2016). *Lapsen oikeudet lastensuojelussa*. Hansaprint Oy.
<https://thl.fi/fi/web/lastensuojelun-kasikirja/tyoprosessi/sijaishuolto/hyvaa-kohtelua-koskeva-suunnitelma>
- Hyvärinen, S. & Pösö, T. (Toim.) (2018). *Lasten haastattelu lastensuojelussa*. Keuruu: PS-Kustannus
- Isola, A., Kaartinen, H., Leemann, L., Lääperi, R., Schneider, T., Valtari, S. & Keto-Tokoi, A. (2017). *Mitä osallisuus on? Osallisuuden viitekehystä rakentamassa*. Helsinki: Terveystieteiden tutkimuskeskus.
Saatavilla https://www.julkari.fi/bitstream/handle/10024/135356/URN_ISBN_978-952-302-917-0.pdf?sequence=1
- Kananen, J. (2015). *Opinnäytetyön kirjoittajan opas: Näin kirjoitan opinnäytetyön tai pro gradun alusta loppuun*. Jyväskylän ammattikorkeakoulu.
- Kasvatus- ja perheneuvonta ry. Lastensuojelu. Vanhemmat. Tietoa lastensuojelusta. Tietoa sijaishuollosta. Saatavilla 9.1.2021 <https://suomenkasper.fi/lastensuojelu/vanhemmat/tietoa-lastensuojelusta/tietoa-sijaishuollosta/>
- Kivitiie-Kallio, S. & Söderholm, A. (2012) *Lapsen kaltoinkohtelu*. Porvoo. L 1050/2018. Tietosuoja laki. 1.1.2019/ 1050 <https://www.finlex.fi/fi/laki/smur/2018/20181050>
- L 417/2007. Lastensuojelulaki. 13.4.2007/ 417 <https://www.finlex.fi/fi/laki/alkup/2007/20070417?search%5Btype%5D=pika&search%5Bpika%5D=lastensuojelulaki>

- Lastensuojelun keskusliitto. *Lastensuojeluinfo. Lastensuojelun perusta. Lapsen etu on tärkein*. Saatavilla 24.7.2020 <https://www.lastensuojelu.info/lastensuojelun-perusta/lapsen-etu-on-tarkein/>
- Nuorten oikeudet ja asema sijaishuollossa. Mitä Noja-hankkeella tavoitellaan? Saatavilla 22.2.2021 <https://noja.io/mita/>
- Oikeusministeriö (2020) ”*Kuullaan muttei kuunnella*” Lasten osallistumisoikeudet Suomessa. Arviointiraportti. Helsinki. Saatavilla https://julkaisut.valtioneuvosto.fi/bitstream/handle/10024/162085/OM_2020_10.pdf?sequence=1&isAllowed=y
- Oranen, M. (2008). *Mitä mieltä? Mitä mieltä! Lasten osallisuus lastensuojelun kehittämisessä*. Ensi- ja turvakotien liitto ry : Helsinki
- Pesäpuu ry. *Turvallinen sijaishuolto*. Saatavilla 9.1.2021 <https://pesapuu.fi/toiminta/turvallinen-sijaishuolto/>
- Planned parenthood. (i.a.) Puberty. Saatavilla 11.1.2021 <https://www.plannedparenthood.org/learn/teens/puberty>
- Saastamoinen, K. (2016). *Lapsen suojelu: Viranomaisten ja muiden toimijoiden välisenä yhteistyönä*: käsikirja arjen toimintaan. Helsinki: Edita. Saatavilla 15.3.2021
- Sciences|, f. U. o. A. & Toimituskunta: Leena Eerola-Ockenström, A. K. j. M. K. (2010). *Kohti tutkivaa ammattikäytäntöä: Opas Diakonia-ammattikorkeakoulun opinnäytetöitä varten*. Diakonia-ammattikorkeakoulu. Saatavilla 23.1.2021 https://www.theseus.fi/bitstream/handle/10024/303869/C_17_ISBN_9789524930994.pdf?sequence=2&isAllowed=y
- Sosiaali- ja terveysalan lupa- ja valvontavirasto. (2015) *Sosiaalihuolto. Sosiaalihuollon palvelut*. Lastensuojelu. Saatavilla 9.1.2021 <https://www.valvira.fi/sosiaalihuolto/sosiaalihuollon-palvelut/lastensuojelu>
- Sosiaali- ja terveysministeriö. (2020) *Lastensuojelun vaativan sijaishuollon uudistamistyöryhmän loppuraportti*. Saatavilla https://julkaisut.valtioneuvosto.fi/bitstream/handle/10024/162414/STM_2020_28_rap.pdf?sequence=1&isAllowed=y

- Sosiaali- ja terveysministeriö. Vastuualueet. Osallisuuden edistäminen. Saatavilla 23.1.2021 <https://stm.fi/osallisuuden-edistaminen>
- Sosiaali- ja terveysministeriö. Vastuualueet. Sosiaali- ja terveystalvet. Sosiaalipalvelut. Lastensuojelu. Saatavilla 9.1.2021 <https://stm.fi/lastensuojelu>
- Suomen Nuorisoyhteistyö Allianssi ry. (2016). *Nuorista Suomessa*, Helsinki. Saatavilla 19.1.2021 <https://www.alli.fi/sites/default/files/2018-05/ns16-netti.pdf>
- Tanskanen I. & Timonen - Kallio E. (toim.) (2010). *Lasten ja nuorten osallisuuden tukeminen lastensuojelutyössä*. Tampere : Juvenes Print Oy.
- Terveyden – ja hyvinvoinnin laitos. Sijaishuolto. Hyvän kohtelun suunnitelma.
- Toivonen V-M. (2017) *Lapsen oikeudet ja oikeusturva. Lastensuojeluasiat hallintotuomioistuimessa*. Helsinki : Alma Talent
- Tutkimuseettinen neuvottelukunta. (2009). *Humanistisen, yhteiskuntatieteellisen ja käyttäytymistieteellisen tutkimuksen eettiset periaatteet ja ehdotus eettisen ennakkoarvioinnin järjestämiseksi*. Saatavilla <https://www.tenk.fi/sites/tenk.fi/files/eettisetperiaatteet.pdf>
- Tutkimuseettinen neuvottelukunta. (2012). *Hyvä tieteellinen käytäntö ja sen loukkausepäilyjen käsitteleminen Suomessa*. Saatavilla https://www.tenk.fi/sites/tenk.fi/files/HTK_ohje_2012.pdf
- Vakkuri, N. (2020) *Nuorten kertomuksia osattomuudesta lastensuojelussa*. Pro Gradu-tutkielma. Jyväskylän yliopisto. Saatavilla <https://jyx.jyu.fi/bitstream/handle/123456789/71038/URN%3aNBN%3afi%3ajyu-202007035214.pdf?sequence=1&isAllowed=y>
- Väestöliitto. Artikkelit. Nuoret. Seksuaalisuus. *Miten murrosikä vaikuttaa tunteisiin?* 02.10.2018. Saatavilla <https://www.hyvakysymys.fi/artikkelit/miten-murrosika-vaikuttaa-tunteisiin/>
- Väestöliitto.fi. Nuoret. Saatavilla 19.1.2021 <https://www.vaestoliitto.fi/nuoret/>

LIITE 1. Haastattelukysymykset

KYSYMYKSET - MONIVALINTA KYSYMYKSIÄ

(Voit valita useamman vaihtoehdon)

1. MIHIN SEURAAVISTA ASIOISTA SAAT VAIKUTTAA SIJAISHUOLTOYKSIKÖSSÄ? (Rastita sinun kokemustasi parhaiten kuvaavat vaihtoehdot)

A) Saan ilmaista oman mielipiteeni

B) Saan vaikuttaa omiin arkiasioihini:

- Raha-asiat (asioiden hankkiminen + vaaterahat)
- Mahdollisuus vaikuttaa talon sääntöihin, mihin
- Harrastukset ja niihin liittyvät hankinnat
- Sosiaaliset suhteet
- kaverit
- vanhemmat
- sisarukset

C) Saan vaikuttaa seuraaviin aikatauluihin:

- kotilomat
- nukkumaanmenoajat
- virastoissa käynti
- liikkuma ajat
- peli/ kännykkä ajat

D) Saan vaikuttaa palavereissa (asiakassuunnitelma/ koulu/ terveydentilaan liittyvät palaverit):

- Osallistujat
- Aikataulu

- Käsiteltävät asiat
- Ilmaista mielipiteeni
- Tietojen saajat

E) Saan tehdä itsenäisiä päätöksiä

F) Saa vaikuttaa johonkin muuhun, mihin?

1 MIHIN SEURAAVISTA ASIOISTA ET SAAT VAIKUTTAA SIJAISHUOLTOYKSIKÖSSÄ

(Rastita sinun kokemustasi parhaiten kuvaavat vaihtoehdot)

A) Oman mielipiteeni ilmaisu

B) Omat arkiasiani:

- Raha-asiat (asioiden hankkiminen + vaaterahat)
- Mahdollisuus vaikuttaa talon sääntöihin, mihin
- Harrastukset ja niihin liittyvät hankinnat
- Sosiaaliset suhteet
- kaverit
- vanhemmat
- sisarukset

C) Omat aikatauluni:

- kotilomat
- nukkumaanmenoajat
- virastoissa käynti
- liikkuma ajat
- peli/ kännykkä ajat

D) Palaverissa (asiakassuunnitelma/ koulu/ terveydentilaan liittyvät palaverit):

- Osallistujat
- Aikataulu

- Käsiteltävät asiat
- Ilmaista mielipiteeni
- Tietojen saajat

E) Itsenäiset päätökset

F) Johonkin muuhun, mihin?

3. MIHIN HALUAISIT VAIKUTTAA

(Rastita sinun kokemustasi parhaiten kuvaavat vaihtoehdot)

A. Oman mielipiteeni ilmaisuun

B) Omiin arkiasioihini:

- Aikataulut (kotilomat, nukkumaanmeno ajat, virastoissa käynti, liikkuma ajat, peli/ kännykkä ajat)
- Raha – asiat (asioiden hankkiminen)
- Mahdollisuus vaikuttaa talon sääntöihin, mihin
- Jokin muu asia

C. Muu vaihtoehto, mikä?

4. SAATKO TIETOA TARPEEKSI?

(Rastita sinun kokemustasi parhaiten kuvaavat vaihtoehdot)

- A) Sijoitukseen koskevista asioista ymmärrettävästi (roolit, oikeudet, prosessi - rajoitukset yleensä)
- B) Palavereista ja niiden sisällöistä
- C) Aikatauluista ja arjen säännöistä
- D) Päivärytmistä (ruokailuajat, siivous/ ruokavuorot, nukkumaan käynti ajat)
- E) Ohjaajien läsnäolo lastensuojeluyksikössä (työvuorot)
- F) Seuraamukset ja rajoitukset

5. MILLÄ TAVOIN SINULLA ON HELPOIN KERTOAA ASIOISTASI OMAOHJAAJILLE?

- A) Kasvotusten
- B) Puhelimitse
- C) Viestillä
- D) Joku muu, mikä?

6. MITKÄ TEKIJÄT VAIKUTTAVAT SIIHEN, ETTÄ PYSTYT KERTOMAAN ASIOISTASI OHJAAJALLE?

(Rastita sinun kokemustasi parhaiten kuvaavat vaihtoehdot)

- A) Oma mieliala
- B) Rauhallinen ympäristö
- C) Ohjaajan kiireettömyys
- D) Luottamus ohjaajaan
- E) Asian henkilökohtaisuus
- F) Joku muu, mikä?

7. MILLAISIA MUUTOSEHDOTUKSIA KUUTIN TOIMINTAAN/ SÄÄNTÖIHIN?

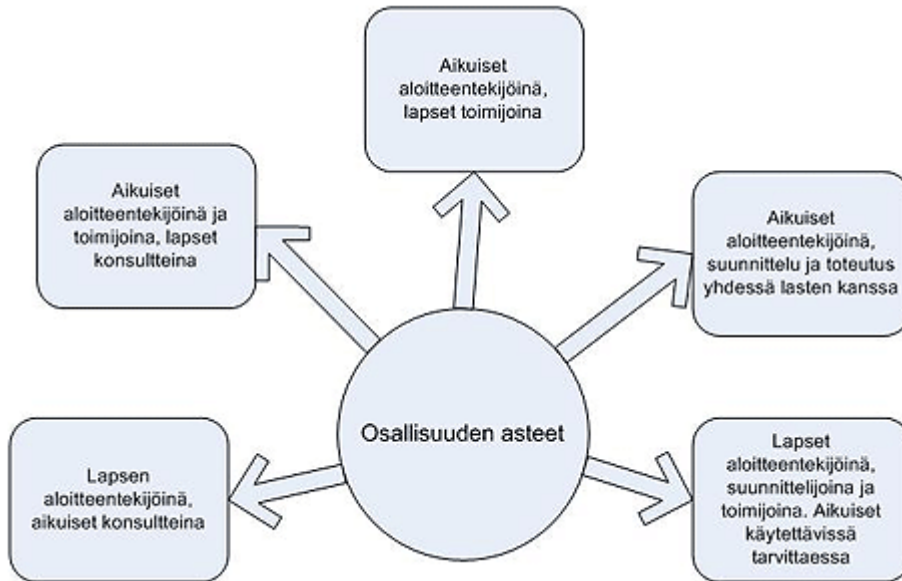
- Mitkä asiat toimivat hyvin
- Mitkä asiat huonosti?

8. KUUTISSA MINUA AUTETAAN ILMAISEMAAN MIELIPITEENI

(Rastita sinun kokemustasi parhaiten kuvaavat vaihtoehdot)

- Rohkaisemalla/Kannustamalla
- Kiireettömyydellä (antamalla aikaa ja tilaa)
- Ottamalla minun ominaisuuteni/ erityistarpeeni huomioon
- Kunnioittava ja tasa-arvoinen kohtelu
- Minua ei kuunnella eikä mielipiteitäni kunnioiteta
- Minun mielipiteeni tulisi olla samanlainen kuin työntekijöillä
- Joku muu tapa, mikä?

9. MITKÄ OSALLISUUDEN ASTEET TOTEUTUVAT SIJAISHUOLTOYKSIKÖSSÄ (Rastita sinun kokemustasi parhaiten kuvaavat vaihtoehdot)

Kuvio 2: Osallisuuden asteet (THL, Lapset, nuoret ja perheet -yksikkö)

10. MILLAISEKSI KOET ELÄMÄSI SIJAISHUOLTOYKSIKÖSSÄ? PERUSTELE?